

ท้องถิ่นกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

สุดจิต นิमितกุล

ปัจจุบันท้องถิ่นมีรูปแบบต่างๆ คือ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ตามกฎหมายท้องถิ่นเหล่านี้ว่าอำนาจและหน้าที่ในการดูแลทุกข์สุขของคนในพื้นที่อย่างกว้างขวาง หลายนครณี เช่น เรื่องบริการสาธารณะ เช่น ถนน หนทาง แหล่งน้ำ ไฟฟ้า การศึกษา สาธารณสุข และการรักษาความสงบ คือ มีหน้าที่ดูแลของเมืองตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะให้การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของท้องถิ่นโดยตรง ซึ่งขณะนี้ได้อิโองงานการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการไปให้ท้องถิ่นมากแล้วโดยเฉพาะการศึกษาเบื้องต้นคือ ชั้นปฐม และมัธยม และการให้การศึกษาแก่เด็กเล็ก และเมื่อไม่ตามมานี้มีผลวิจัยออกมาว่า ท้องถิ่นสามารถจัดการศึกษาสำหรับเด็กเล็กได้ดีมาก เป็นที่พอใจของผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่มีภารกิจอีกประการหนึ่งที่ผู้เขียนอยากเห็นท้องถิ่นดำเนินการเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวเมืองในแต่ละที่ นั่นคือ การให้การศึกษาตลอดชีวิตแก่พลเมืองของตนเอง

สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) นั้น หมายถึง การเรียนรู้ การจัดหา หรือการใช้โอกาสการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบตลอดชีวิตของผู้คนเพื่อที่จะส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการสร้างงานและการเติมเต็มส่วนบุคคล โดยทุพพลภาพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นแนวทางการศึกษาไปยังแหล่งความรู้ ผู้เรียนรู้ด้วยการนำผู้คนได้เรียนรู้ในกลุ่ม ผู้คนสามารถเข้าถึงโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตว่า ส่วนผลประโยชน์ที่จะได้จากการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้แก่ เพื่อชีวิตที่สมบูรณ์ของตัวเองบรรลุเป้าหมาย ได้เพื่อนใหม่ เป็นผู้ร่วมให้ข้อมูล ช่วยให้เราค้นหาความหมายในชีวิต จะช่วยสามารถปรับปรุงให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง ทำให้องค์กรเป็นสถานที่ที่ดีกว่า และจะช่วยพัฒนาความสามารถอย่างเต็มที่ตามความสามารถ

ปัจจุบันไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และกว้างขวาง กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจ เราถูกให้ปรับตัวรองรับการเค้าเสรี มีผลิตผลทางการเกษตรจำนวนมากซึ่งเป็นอาชีพหลักของเกษตรกรต้องเปลี่ยนไปเพราะการค้าเสรีซึ่งนำเข้าจะมีราคาถูกกว่า โดยรัฐบาลได้ทำข้อตกลงโดยตรงกับประเทศต่างๆ รวมทั้งปัจจุบันประเทศกลุ่มอาเซียน หรือกลุ่มเอเซีย

ตะวันออกเฉียงใต้ มีสภาพเป็นตลาดเดียวกันซึ่งในอนาคต ด้านเศรษฐกิจจะกระทบกระเทือนเกษตรกรรมมากและโดยตรง อีกประการหนึ่งในระดับพื้นที่แรงงานได้อพยพออกมาหางานทำในกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่ โดยทั้งคนแก่ ผู้หญิง และเด็กไว้ในพื้นที่ ปรัชญาการณีนี้อาจเห็นได้ชัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การขาดแรงงานทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม เป็นปัญหาที่ผู้ประกอบการพยายามดิ้นรนโดยรับคนงานจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนเป็นล้านทั้งถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย ขณะนี้ปัญหาแรงงานต่างด้าวเป็นปัญหาทั้งเศรษฐกิจและความมั่นคงซึ่งรัฐบาลจะต้องแก้ไขให้เหมาะสมต่อไป เมื่อคนงานละทิ้งถิ่นของตนเองมาหางานทำมากทำให้ขาดแรงงานที่จำเป็น ทั้งด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม

ในด้านสังคม เมื่อสมาชิกครอบครัวต้องแยกกันอยู่โดยสภาพความเป็นจริงที่ให้ความสำคัญกับเรื่องรายได้และเรื่องเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมก็ได้ตามมามากมาย ตั้งแต่ปัญหาการแตกแยกของครอบครัว ปัญหาทางการเงิน ทั้งเรื่อง เพศ การติดยาเสพติด ปัญหาเด็กติดเกมส์ และปัญหาเด็กเรื่องอื่นๆ อีกมาก เพราะครอบครัวไม่ได้มีโอกาสทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ เพราะทุกคนมุ่งหน้าที่จะหาแต่รายได้ โดยไม่สนใจและให้ความสำคัญกับสังคมแต่อย่างใด

บทบาทของการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเป็นการขับเคลื่อนในการตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมดังกล่าวได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ความเปลี่ยนแปลงในด้านการงานโยดมีการงานใหม่ๆ เกิดขึ้น การผลิต การจัดส่งสินค้าและบริการใหม่ๆ หลากหลายมากกว่าเดิม และครอบคลุมถึงกิจกรรมเกี่ยวกับชุมชนมากขึ้น รวมทั้งครอบครัวด้วย ผู้มีทักษะ ศักยภาพและมุมมองที่หลากหลายเท่านั้นจึงจะอยู่เหนือความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม แทนที่จะต้องตกเป็นผู้รับมือแต่ฝ่ายเดียว การเรียนรู้ตลอดชีวิตช่วยให้ผู้คนฉกฉวยโอกาสใหม่ๆ เอาไว้ได้ ช่วยให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีวิจารณญาณและสามารถกำหนดทิศทางชีวิตได้ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการทำงานหรือเรื่องอื่นๆ ก็ตาม

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เห็นได้ชัด ทุกคนหันมาให้ความสนใจเรื่องประชาธิปไตยที่ปฏิบัติได้จริง มีคนเป็นจำนวนมากยังเข้าใจความเคลื่อนไหว ควรได้รับข้อมูลและข้อเท็จจริงในเรื่องนี้อีกมาก เรื่องสิทธิมนุษยชนก็ได้พูดถึงบ่อยและประชาชนถูกปลุกขึ้นมาเพื่อทวงสิทธิของตนเองซึ่งไร้ขอบเขตและก่อให้เกิดปัญหามากมาย เดียวนี้มีเรื่องสำคัญหลายเรื่องไม่อาจดำเนินการได้ทันทีเพราะจะไปติดที่เรื่องสิทธิมนุษยชนต้องฟังเรื่องชุมชน และประชาชนด้วย ซึ่งในด้านหนึ่งเห็นว่าดีประชาชนได้มีส่วนร่วม แต่ในอีกด้านหนึ่งเกิดความล่าช้า และบางเรื่องทำไม่ได้ซึ่งผลร้ายจะตกแก่ประเทศชาติ และประชาชนโดยตรง การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ประชาชนโดยทั่วไปได้เรียนรู้สิทธิหน้าที่และความควรไม่ควร เพราะประเด็นเหล่านี้ต้องอาศัยเวลาและความเข้าใจ จากพัฒนาการดังกล่าว บางครั้งประชาชนพิจารณาเห็นว่าระบบการปกครองสังคมนิยมอาจเป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

มากกว่าประชาธิปไตย เช่น กรณีการวางผังเมือง โครงสร้างพื้นฐานและบริการราชการที่จำเป็น เช่น กรณีประเทศจีน เป็นตัวอย่างในการพัฒนาเมืองและพัฒนาประเทศ

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก็เป็นเรื่องจำเป็นและสำคัญจะเห็นได้ว่า เราไม่สามารถยับยั้งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องนี้ได้ และดำรงผลกระทบอันลุ่มลึกต่อสังคม และวิถีชีวิตของคน ประสบการณ์ในการเรียนรู้ได้อาศัยอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง ปัญหาเฉพาะหน้าคือ จะนำเทคโนโลยีที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไร การวางแผนอย่างเป็นระบบว่าควรจะนำเทคโนโลยีอื่นๆ มาให้แพร่หลายมากขึ้น เพื่อให้คนสามารถเข้าถึงได้มากขึ้นเป็นสิ่งจำเป็น การเรียนรู้ถือเป็นวิธีหนึ่งในการทำความเข้าใจและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ซึ่งกลายมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทำอย่างไรจะเข้าถึงอย่างแพร่หลาย และกระจายไปในทุกพื้นที่ โดยเป็นการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้มากยิ่งขึ้น

ในการส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดการเรียนรู้การเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งจำเป็นเบื้องต้นคือ ทุกท้องถิ่นจำเป็นจะต้องมีนโยบาย และมีวิสัยทัศน์ในเรื่องนี้ เพราะถ้ามีนโยบายและวิสัยทัศน์แล้วตามแผนงานงบประมาณ และสถานที่ก็จะตามมาเอง เท่าที่สังเกตท้องถิ่นมักจะทำอะไรก็ตามกันโดยเป็นแบบไฟลามทุ่ง เมื่อผ่านไปสักพักก็จะไม่ให้ความสำคัญ ขาดการต่อเนื่องและยั่งยืน เท่าที่ปฏิบัติอยู่ของท้องถิ่นในขณะนี้มักจะเป็นการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยมีได้เน้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตแต่ประการใด ผู้เขียนไม่ประสงค์ให้มีการจัดตั้งหน่วยงานใหม่แต่ประสงค์จะให้มีการบูรณาการกิจกรรมเกี่ยวกับการเรียนรู้ แก่ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การอบรม การเรียนรู้ต่างๆ ที่กระทำอยู่ในพื้นที่ให้ทำอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง เมื่อ 2-3 วันนี้มา ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยี่ยม ศูนย์เรียนรู้ของ อบต. ยี่สาร อ. อัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นเตาเผาถ่านไม้โดยตรงส่งออกมา เป็นศูนย์เรียนรู้ที่ดีมาก ตรงกับวิถีชีวิตผู้อยู่ชายทะเลในแต่ละท้องถิ่นย่อมจะมีโรงเรียน ห้องสมุด ศูนย์ฝึก วัด ศูนย์ฝึกอาชีพ โรงงาน พิพิธภัณฑ์ และศูนย์การศึกษา ทำอย่างไรจะบูรณาการและเชื่อมโยงสถาบันเหล่านี้มาใช้อย่างเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเชิญทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาคราชการ เอกชน ชุมชน และบรรดาอาสาสมัครทั้งหลายมาร่วมดำเนินการโครงการเรียนรู้ตลอดชีวิต อีกตัวอย่างของศูนย์เรียนรู้ตลอดชีวิต อีกตัวอย่างของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ เทศบาลไม้เรียงได้จัดคอมพิวเตอร์จำนวนหนึ่ง เพื่อให้ประชาชนได้เข้ามาใช้อย่างทั่วถึง เป็นการส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ ฝึก และค้นข้อมูลที่เป็นจำเป็นต่างๆ ซึ่งเป็นการร่วมมือระหว่างราชการ คือ กระทรวง ICT ได้จัดหาเครื่องคอมพิวเตอร์ให้เทศบาลจัดหาสถานที่และครูให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือโดยรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก

